

Janusz MARIANŃSKI

KU NOWYM DROGOM I NOWEJ EKSPRESJI KOŚCIOŁA

We współczesnym świecie coraz większą popularność zyskują sytuacje bądź wydarzenia określane mianem eventów. Stają się one nieodłączną częścią kultury popularnej i wkraczają niemal we wszystkie dziedziny życia społecznego. Eventy jako masowe zgromadzenia publiczne (na przykład imprezy, festiwale, olimpiady, pielgrzymki, spotkania z Papieżem czy Światowe Dni Młodzieży) w wyraźny sposób wyodrębniają się z rutyny życia codziennego, wzbudzają ogromne zainteresowanie (zwłaszcza młodzieży) i wywołują interakcje między ludźmi według innych wzorów niż odbywa się to w życiu codziennym. Charakterystyczną cechą tych masowych wydarzeń są: profesjonalna organizacja, charakter wspólnotowy, niecodziennosc, przekaz medialny, zogniskowany charakter interakcji, dominacja formy nad treścią oraz krótkotrwałość oddziaływania. Eventy mają charakter masowy i są perfekcyjnie zorganizowane. W przypadku imprez muzycznych, sportowych czy politycznych zasadniczą rolę odgrywają elementy rozrywkowe i doznaniowe (tworzy się coś w rodzaju kultury eventu), niektóre z nich (choćby wydarzenia sportowe) można zaś traktować jako swoiste surogaty wydarzeń religijnych.

Wszystkie te cechy eventów społecznych zostały szczegółowo omówione w bardzo interesującym studium socjologicznym Agnieszki Zduniak zatytułowa-

nym *Event w życiu społecznym i religijnym. Perspektywa socjologiczna*¹. Jest to pierwsze opracowanie tego zagadnienia, niemające odpowiedników w literaturze socjologicznej polskiej ani europejskiej. Autorka szczegółowo – a zarazem syntetycznie – analizuje relacje między eventami a innymi zjawiskami społecznymi, jak na przykład tłum, zachowania zbiorowe czy zgromadzenia, na przykład agoralne. Być może w tej części rozważań warto byłoby też odnieść się szerzej do zjawiska społecznego, jakim jest panika moralna.

Ważne są również rozważania autorki dotyczące relacji eventu do zjawiska święta i świętowania. Porównanie cech eventów zarówno z tradycyjnymi, jak i bardziej nowoczesnymi świętami ukazało zarówno podobieństwa, jak i różnice między nimi. Chociaż trudno byłoby mówić o evencie jako o całkowicie nowym zjawisku, to jednak bez wątpienia niesie on ze sobą nową jakość, charakterystyczną wyłącznie dla społeczeństwa ponowoczesnego (postnowoczesnego). Stanowi nową formę społeczną, której upowszechnienie się jest rezultatem określonych zjawisk zachodzących na poziomie ogólnospołecznym, a więc procesów: dyferencjacji, dezinstytucjonalizacji, pluralizacji, indywidualizacji,

¹ Agnieszka Zduniak, *Event w życiu społecznym i religijnym. Perspektywa socjologiczna*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2018, ss. 303.

cji i racjonalizacji, oraz wzrostu znaczenia ideologii konsumpcyjnej. Autorka wskazuje na tendencje społecznego rozwoju, które decydują o popularności eventów, a także pisze o ich oddziaływaniu na różne sfery życia jednostkowego i społecznego. Uwieńczeniem tych rozważań jest autorska definicja eventu oraz wskazanie na jego cechy ujmowane z perspektywy socjologicznej.

„Event jest charakterystyczną dla nowoczesnego społeczeństwa formą zachowań zbiorowych, prowadzącą do powstawania tymczasowej, monotematycznej wspólnoty komunikacji o charakterze inkluzywnym i znaczeniu ponadlokalnym. Charakterystyczną cechą eventu jest wysoki poziom emocjonalnego zaangażowania oraz ekspresywności uczestników, wywołany współobecnością czasowo-przestrzenną wielu osób oraz zastosowaniem różnych metod oddziaływania na zmysły i emocje, którego skutkiem jest intensywne poczucie wspólnoty z innymi oraz postrzeganie wydarzenia jako przeżycia totalnego, jedynego w swoim rodzaju” (s. 154).

Trzy rozdziały teoretyczne pracy („Zachowania i działania zbiorowe oraz miejsce eventów w ich obrębie”, „Definicje eventu”, „Eventy w strukturze nowoczesnego społeczeństwa”) stanowią doskonały kontekst dla rozważań skoncentrowanych na wybranej grupie eventów, a mianowicie na eventach o charakterze religijnym oraz na ich roli we współczesnych przemianach religijności (rozdział czwarty, „Eventy w sferze religii”). Proces eventyzacji obejmuje coraz większe obszary życia społecznego (publicznego), w tym również sferę religii. Tradycyjne wspólnoty wiernych oraz formy życia społecznego tracą swoje dotychczasowe znaczenie. Coraz większą rolę zaczynają odgrywać masowe spotkania o charakterze religijnym, odbywające się co jakiś czas, w których uczestnictwo nie wymaga trwałego zaangażowania się w życie Kościoła (na przykład światowe

spotkania młodzieży, pielgrzymki skierowane do określonych grup ludzi wierzących, masowe spotkania wiernych z okazji wizyt papieskich). Spotkania takie, choć nawiązują w wielu aspektach do tradycyjnych form religijności, charakteryzują się jednak cechami, które pozwalają zaliczyć je do kategorii eventów.

Eventy religijne wydają się świadczyć o narastaniu tendencji deskularyzacyjnych w społeczeństwie. W przekonaniu Agnieszki Zduniak eventy tego rodzaju umożliwiają młodym ludziom przeżycie spotkania z Bogiem i ludźmi w sposób twórczy, spontaniczny, bez sztywnych reguł modlitewnych; umożliwiają im też naturalną ekspresję poprzez śpiew, taniec czy gesty. Religia, a zwłaszcza Kościół katolicki, przestaje być strukturą zamkniętą, niedostosowaną do młodzieżowego sposobu przeżywania wiary. Eventy religijne stwarzają młodzieży możliwość wyrażania duchowych przeżyć i doświadczenia wspólnoty, a niekiedy warunkują zmiany w życiu codziennym.

Eventy religijne nie muszą być alternatywą dla tradycyjnych struktur kościelnych, stanowią natomiast ich dopełnienie. Wyrażają poszukiwanie nowej drogi i nowych sposobów ekspresji Kościoła. Światowe Dni Młodzieży socjologowie interpretują na przykład nie tylko jako event medialny, ale również jako przejaw życia religijnego i wspólnotowego o charakterze ponadterytorialnym. Dopatrują się w nim nawet traktowania religii jako swoistego produktu na sprzedaż, jej urynkowienia w epoce komercjalizacji. Eventy religijne, które łączą tradycyjne treści wiary religijnej z nowatorską formą medialną, mogą okazać się dla Kościołów chrześcijańskich szansą dotarcia z ich przesłaniem sakralnym do różnych grup i środowisk społecznych o rozmaitych potrzebach i oczekiwaniach. Stanowią one również formę dialogu, nie zaś konfrontacji z kulturą współczesną, niezależnie od tego, czy

będziemy nazywać ją postmodernistyczną, czy też określać ją w inny sposób. Ożywienie religijne staje się do pewnego stopnia faktem medialnym.

Eventy różnego rodzaju, podobnie jak inne zachowania zbiorowe, mogą pełnić funkcję zarówno reprodukcyjną, jak i innowacyjną wobec wartości i norm społecznych. Sytuacje społeczne sprzyjające powstawaniu silnych emocji zbiorowych odgrywają znaczącą rolę w życiu społecznym. Stanowią bowiem jeden z mechanizmów rekonstrukcji porządku społecznego, jego odnowy instytucjonalnej i moralnej. Są one zawsze ukierunkowane na symbole reprezentujące określone wartości istotne z punktu widzenia społeczeństwa oraz na znaczące wyobrażenia kulturowe, które w ich trakcie są uzmysławiane, potwierdzane, utrwalane lub modyfikowane.

Opracowanie *Event w życiu społecznym i religijnym. Perspektywa socjologiczna* wnosi wiele nowych ujęć zarówno do socjologii zachowań zbiorowych, jak i do socjologii religii. W pełni legitymizuje nową subdyscyplinę socjologii: socjologię eventów, a zarazem stanowi pierwsze w Polsce studium teoretyczne (i częściowo empiryczne) z zakresu tej dyscypliny (wcześniej w socjologii badano jedynie eventy marketingowe).

Agnieszka Zduniak zasadnie przypuszcza, że w najbliższej przyszłości pojawiać się będą kolejne analizy socjologicznych aspektów eventu, a w ich rezultacie opracowana zostanie ogólna teoria eventów. Będzie ona wymagała podejścia interdyscyplinarnego, a nawet transdyscyplinarnego, opartego na różnych modelach teoretycznych. Nie będzie łatwo ująć w jednolitą ramę teoretyczną wszystkich rodzajów eventów, stanowią one bowiem zjawisko niezwykle złożone i w wieloraki sposób powiązane z różnymi dziedzinami życia społecznego. Punktem wyjścia ogólnej teorii eventów mogłyby stać się założenia strukturalno-funkcjonalne, interakcjonizm

symboliczny, analiza i rozmowa. Książka Agnieszki Zduniak nie pretenduje do statusu takiej globalnej teorii eventu, ale stanowi ważny krok w kierunku jej stworzenia. Może okazać się przydatna także w operacjonalizacji problemów badawczych dla przyszłych badań empirycznych, zarówno w ich warstwie diagnostycznej, jak i interpretacyjnej oraz wyjaśniającej.

Praca Agnieszki Zduniak budzi uznanie i respekt. Autorka wykazuje doskonałą znajomość dokonań klasyków socjologii i współczesnych socjologów zajmujących się problematyką eventów oraz problemów pokrewnych (na przykład z zakresu socjologii religii i socjologii duchowości). Opiera się przede wszystkim na niemieckiej literaturze socjologicznej, ale uwzględnia też ważne opracowania z piśmiennictwa angielskiego i polskiego. Dla socjologa religii ważny jest rozdział szósty jej pracy, poświęcony eventom religijnym, który (przynajmniej pośrednio) rozwija komunikacyjną teorię religii.

Dokonana przez autorkę interpretacja osiągnięć klasyków socjologii i współczesnych socjologów religii charakteryzuje się znaczną oryginalnością i swoistą świeżością. Jako przedmiot badań socjologicznych Agnieszka Zduniak wybrała określoną rzeczywistość społeczną i konsekwentnie porusza się w obszarze wyznaczonym przez przyjęte założenia teoretyczne oraz szczegółowe dyrektywy metodologiczne. Stara się te założenia precyzyjnie określić, doprecyzować, a także zachować wierność przyjętej przez siebie metodzie. Autorka pracy o eventach prezentuje typ solidnego badacza społecznego, który pozostaje w stałym kontakcie ze światową i polską literaturą dotyczącą dziedziny swoich zainteresowań. Opublikowana książka z pewnością przyczyni się do zdynamizowania polskich badań socjologicznych nad eventami, a także do dalszego rozwoju polskiej socjologii religii.